Pedagogische begeleidingsdienst
Huis van het GO!
Willebroekkaai 36
1000 Brussel

LEERPLAN DERDE GRAAD SECUNDAIR ONDERWIJS

LATIJN-MODERNE TALEN

SPECIFIEK GEDEELTE

DOORSTROOM

EERSTE EN TWEEDE LEERJAAR
(5de en 6de jaar)

LEERPLANNUMMER
3D/LATIJN/MODERNE

INSPECTIENUMMER
GSO-2024-1296-Gemeenschapsonderwijs-adv-V25

Versiedatum
31/01/2025

DOMEINOVERSCHRIJDEND

Inhoudstafel

Inleiding 3
Samenhang 3
Uitgangspunten 3
Eigenheid van de studierichting 4
Doelgroep 5
Onderwijskwalificatie 6
Logische doorstroommogelijkheden 7
Gepersonaliseerd Samen Leren 9
Ruimte voor het eigen pedagogisch project 9
Opbouw van de leerplandoelen 10
Herkomst van de doelen 10
De leerplandoelen 10
Subdoelen 11
Minimale inhoudelijke afbakening 11
Nummering van de leerplandoelen 11
Leerplandoelen 13
Generieke doorstroomcompetenties 13
Historisch bewustzijn 14
Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek 15
Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten 16
Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling 17
Nederlands: algemene uitbreiding 18
Nederlands: taalsystematiek 19
Nederlands: literatuur 20
Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten 21
Engels en Frans: algemene uitbreiding 22
Engels en Frans: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten 27
Engels en Frans: taalsystematiek 28
Engels en Frans: literatuur 29
Duits: communicatieve vaardigheden 30
Duits: taalsystematiek 36
Duits: literatuurbeleving 37
Latijn: taalsystematiek 38
Latijn: literatuur 40
Latijn: cultuurgeschiedenis 43
Pakket uit statistiek 45
Keuzepakket Samenleving en politiek: communicatiewetenschappen 46
Keuzepakket Kunstbeschouwing 48
Keuzepakket Vierde moderne vreemde taal: Spaans 50
Keuzepakket Vierde moderne vreemde taal: Andere moderne vreemde taal dan Spaans 55
Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen 60
Minimale materiële vereisten 73
Vakkenkoppeling 74
Pedagogisch – didactische ondersteuning 75

Inleiding

Samenhang

Dit is een leerplan voor het specifieke gedeelte doorstroomfinaliteit, derde graad.
Dit leerplan moet in samenhang gelezen worden met het leerplan ‘Derde graad secundair onderwijs - Basisvorming doorstroomfinaliteit’.

Tussen het leerplan van het specifieke gedeelte en het leerplan van de basisvorming is een overlap of samenhang tussen leerplandoelen mogelijk. Indien dit het geval is, wordt dit in de GO! Navigator aangeduid, aangevuld met concrete handvaten om deze doelen op een functionele manier te integreren.

Uitgangspunten

Bij het formuleren van de doelen voor het specifiek gedeelte is er over gewaakt dat het ambitieniveau hoog ligt voor alle leerlingen. Bovenop de doelen die opgenomen zijn in het curriculumdossier heeft het GO!, vanuit haar ambitie om kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden aan alle leerlingen, GO!-doelen toegevoegd. Het geheel van de leerplandoelen specifieke vorming is evenwichtig opgesteld met oog voor de haalbaarheid voor alle leerlingenprofielen en met bijzondere aandacht voor het evenwicht tussen de basisvorming en het specifiek gedeelte.

Eigenheid van de studierichting

De leerlingen krijgen een pakket **basisvorming voor de doorstroomfinaliteit** met inhouden uit de zestien sleutelcompetenties.

De specifieke vorming bestaat concreet uit leerplandoelen die **voorbereiden op vervolgonderwijs**:

- WD 01.01 Algemene doorstroomcompetenties: Generieke doorstroomcompetenties
- WD 01.02 Algemene doorstroomcompetenties: Historisch bewustzijn – uitbreiding
- WD 02.01 Moderne talen: Taalwetenschappen – algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek
- WD 02.02 Moderne talen: Taalwetenschappen – sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten
- WD 02.03 Moderne talen: Taalwetenschappen – taalverwerving en taalontwikkeling
- WD 02.08 Moderne talen: Nederlands – algemene uitbreiding
- WD 02.09 Moderne talen: Nederlands – taalsystematiek
- WD 02.10 Moderne talen: Nederlands – literatuur
- WD 02.13 Moderne talen: Nederlands – communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten
- WD 02.14 Moderne talen: Frans en Engels – algemene uitbreiding
- WD 02.16 Moderne talen: Frans en Engels – communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten
- WD 02.18 Moderne talen: Frans en Engels – taalsystematiek
- WD 02.20 Moderne talen: Frans en Engels – literatuur
- WD 02.24 Moderne talen: Duits – communicatieve vaardigheden
- WD 02.26 Moderne talen: Duits – taalsystematiek
- WD 02.29 Moderne talen: Duits – literatuurbeleving
- WD 03.01 Klassieke talen: Latijn – taalsystematiek
- WD 03.02 Klassieke talen: Latijn – literatuur
- WD 03.03 Klassieke talen: Latijn – cultuurgeschiedenis
- WD 06.02 Wiskunde: Pakket uit statistiek

In deze studierichting verwerven leerlingen inzicht in structuren en wetmatigheden van het Latijn via studie van taalsystematiek. Meer specifiek betreft het de studie van semantische, morfologische, syntactische en prosodische kenmerken van het Latijn en de opbouw van een basisvocabularium. Verder wordt ingezet op gelijkenissen en verschillen tussen het Latijn en moderne talen, op taalevolutie, op taalvariatie en op taalverwantschap. De leerlingen bestuderen ook literatuur in het Latijn. Ze geven betekenis aan Latijnse teksten en reflecteren op hun eigen interpretatie van teksten en op de interpretatie van anderen. Bij cultuurgeschiedenis situeren de leerlingen aangeboden teksten in de context waarin ze ontstonden, verwerven ze inzicht in aspecten van samenlevingen waarbinnen de teksten gebruikt werden en illustreren ze hoe aspecten uit de bestudeerde samenlevingen verder leven in andere periodes.
Daarbovenop krijgen ze een extra pakket Nederlands, Frans, Engels en Duits. Er gaat aandacht naar taalsystematiek (structuren en wetmatigheden van talen), communicatieve vaardigheden (schrijven, spreken, lezen en luisteren), literatuur en voor Duits ook naar Landeskunde. De leerlingen leren bewust te reflecteren op taal, wat bijdraagt aan het abstract denken over taal. Ook taalverwerving, taalontwikkeling en sociolinguïstiek komen aan bod. De leerlingen vergroten hun inzicht in interculturele communicatie.
Tot slot maken ook generieke onderzoekscompetenties deel uit van deze studierichting. Ze worden gerealiseerd met de specifieke inhouden van de studierichting. Er wordt ook gewerkt aan de brede historische competenties van de leerlingen.

Doelgroep

Leerlingen die starten in het eerste leerjaar van de derde graad in de doorstroomfinaliteit hebben door het behalen van de leerplandoelen van de tweede graad de nodige competenties verworven om de overstap naar de derde graad succesvol te kunnen maken.

De leerlingen delen vanuit hun keuze voor een bepaalde studierichting eenzelfde interesse. Maar meer nog dan voor de basisvorming zullen de kenmerken van de leerlingen in de derde graad voor het specifieke gedeelte verschillen. Behalve verschillen op cognitief, psychomotorisch en sociaal-affectief vlak zijn er ook verschillen door de gevolgde vooropleiding.
In de tweede graad hebben leerlingen gekozen voor een studierichting gekoppeld aan een finaliteit.

- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die als een vooropleiding van deze studierichting wordt ingericht, hebben in het specifieke gedeelte van de tweede graad leerplandoelen verworven die gekoppeld zijn aan wetenschapsdomeinen die in de derde graad aan bod komen. Op een aantal van deze doelen wordt in de derde graad verder gewerkt. Deze leerplandoelen worden beschouwd als noodzakelijke doelen om succesvol aan de derde graad deel te nemen. In de GO! Navigator wordt de link gelegd tussen de doelen van de tweede en de derde graad (verticale samenhang).
  Leerlingen uit de volgende studierichtingen hebben een vorming gevolgd die als een logische vooropleiding kan worden beschouwd:
    - Grieks – Latijn
    - Latijn

  Hoewel bovenstaande studierichtingen uit de tweede graad inhoudelijk voorbereiden op deze studierichting in de derde graad, veroorzaakt de structuur van het secundair onderwijs dat er bij een logische instroom in deze studierichting toch een tekort is voor bepaalde wetenschapsdomeinen. Deze studierichting bouwt immers verder op cesuurdoelen die in andere studierichtingen in de tweede graad reeds verworven zijn. Voor deze studierichting gaat het in het bijzonder om een hiaat voor de wetenschapsdomeinen 02 en 03, in het bijzonder voor Duits
  Om hieraan te verhelpen, voorziet de lessentabel in de tweede graad optiepakketten die de instroom moet faciliteren. Leerlingen die het voorbereidend optiepakket hebben gekozen, hebben (een deel van) de noodzakelijke voorkennis aangeboden gekregen. Leerlingen die dit optiepakket niet aangeboden kregen, starten met een (groter) hiaat in hun voorkennis.
  Meer informatie over de optiepakketten is terug te vinden op de GO! Navigator.
  De samenhang tussen de cesuurdoelen en de specifieke minimumdoelen vanuit deze logische doorstroom is terug te vinden in de tabel ‘Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen’ die terug te vinden is in dit leerplan.
- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die inhoudelijk minder of niet aanleunt bij deze studierichting hebben eventueel minder of geen voorkennis voor het specifiek gedeelte.

Vanuit het bovenstaande gegeven kunnen de leerlingen voor het specifieke gedeelte beschouwd worden als een heterogene groep. Daarom is het belangrijk om, bij het begin van de graad, de beginsituatie van elke leerling goed in kaart te brengen, om zo als lerarenteam zicht te krijgen op de kenmerken van de leerlingengroep en een leerlijn uit te werken die nauw aansluit bij de beginsituatie en de mogelijkheden van de leerlingen waarbij er aandacht is voor het wegwerken van eventuele hiaten bij de start van de derde graad. Hierbij heeft het lerarenteam de vrijheid en verantwoordelijkheid om leerplandoelen in te plannen in zowel het eerste als tweede jaar van de derde graad volgens de noden, behoeften en mogelijkheden van hun leerlingengroep. Daarnaast heeft het lerarenteam de vrijheid om te bepalen op welke manier de doelen functioneel geclusterd en aangeboden kunnen worden binnen de derde graad.

Onderwijskwalificatie

Een onderwijskwalificatie geeft weer wat je moet kennen en kunnen om verdere studies aan te vatten, te functioneren in onze maatschappij of een bepaald beroep uit te oefenen. In de Vlaamse kwalificatiestructuur zijn de kwalificaties ondergebracht op 8 niveaus, van basisonderwijs tot universiteit.

Deze studierichting situeert zich op VKS-niveau 4. De uitgangspunten voor een VKS-niveau 4 zijn:

- Kennis en vaardigheden:
    - concrete en abstracte gegevens (informatie en begrippen) uit een specifiek domein interpreteren
    - reflectieve cognitieve en productieve motorische vaardigheden toepassen
    - gegevens evalueren en integreren
    - strategieën ontwikkelen voor het uitvoeren van diverse taken en om diverse, concrete, niet-vertrouwde (maar weliswaar domeinspecifieke) problemen op te lossen
- Context, autonomie en verantwoordelijkheid:
    - handelen in een combinatie van wisselende contexten
    - autonoom functioneren met enig initiatief
    - volledige verantwoordelijkheid voor eigen werk opnemen
    - het eigen functioneren evalueren en bijsturen met het oog op het bereiken van collectieve resultaten

De verwachtingen uit de onderwijskwalificatie vormen een hulpmiddel voor leraren en vakgroepen om de afbakening van de leerplandoelen concreet vorm te geven.

Logische doorstroommogelijkheden

Latijn-Moderne Talen is een domeinoverschrijdende doorstroomrichting (aso). Dat houdt in dat de leerling voorbereid wordt op succesvolle doorstroom naar een breed pallet aan professionele en academische bacheloropleidingen.

Voor de richting Latijn-Moderne Talen situeren de meest logische vervolgopleidingen uit het **professioneel hoger onderwijs zich** binnen de studiegebieden:

- Gecombineerde studiegebieden
  - Pedagogie van het Jonge Kind
- Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
  - Communicatiemanagement
  - Communication Management (E)
  - Journalistiek
- Onderwijs
- Sociaal-Agogisch werk
  - Gezinswetenschappen
  - Maatschappelijke Veiligheid
  - Orthopedagogie
  - Sociaal Werk
  - Sociale Readaptatiewetenschappen
  - Toegepaste Psychologie

Doorstroom naar alle andere professionele bacheloropleidingen is mogelijk, maar binnen Latijn-Moderne Talen wordt er niet specifiek inhoudelijk op voorbereid.

Voor de richting Latijn-Moderne Talen situeren de meest logische vervolgopleidingen uit het **academisch hoger onderwijs** zich binnen de studiegebieden:

- Archeologie en Kunstwetenschappen
  - Archeologie
  - Kunstwetenschappen
  - Kunstwetenschappen en Archeologie
  - Musicologie
- Gecombineerde studiegebieden
  - Afrikaanse Talen en Culturen
  - Global Communication (E)
  - International Affairs (E)
  - Oost-Europese Talen en Culturen
  - Oosterse Talen en Culturen
  - Sociaal-Economische Wetenschappen
  - Taal- en Regiostudies
- Geschiedenis
  - Geschiedenis
- Godgeleerdheid, Godsdienstwetenschappen en Kerkelijk recht
  - Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschappen
  - Pentecostal Theology and Biblical Studies (E)
  - Protestantse Godgeleerdheid
  - Theologie en Religiewetenschappen
  - Theology and Religious Studies (E)

- Politieke en Sociale wetenschappen
    - Communicatiewetenschappen
    - Politieke Wetenschappen
    - Politieke Wetenschappen en Sociologie
    - Social sciences
    - Sociale en Militaire Wetenschappen (KMS)
    - Sociologie
- Psychologie en Pedagogische Wetenschappen
    - Agogische Wetenschappen
    - Onderwijskunde
    - Pedagogische Wetenschappen
    - Psychologie
- Rechten, Notariaat en Criminologische Wetenschappen
    - Criminologische Wetenschappen
    - International and European law (E)
    - Rechten
- Taal- en Letterkunde
    - Taal- en Letterkunde
- Toegepaste Taalkunde
    - Toegepaste Taalkunde
- Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen
    - Moraalwetenschappen
    - Philosophy (E)
    - Wijsbegeerte
    - Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen

Doorstroom naar alle andere academische bacheloropleidingen is niet uitgesloten, maar binnen deze studierichting wordt er niet specifiek inhoudelijk op voorbereid.

Gepersonaliseerd Samen Leren

De ambitie van het GO! is duidelijk. Gepersonaliseerd samen leren betekent dat we met élke lerende, binnen een sociale context, maximaal rendement nastreven op het vlak van leervermogen, leerwinst en leermotivatie. Vanuit een sterke basis- en vakdidactiek zetten we extra in op 'differentiatie', het verhogen van autonomie via het aanleren van zelfregulerende vaardigheden en 'samen leren'. We maken daarvoor gebruik van evidence-informed praktijken en een onderzoekende aanpak op school. Gepersonaliseerd samen leren in het GO! vindt geïntegreerd plaats binnen de realisatie van het totale curriculum en kan alleen gerealiseerd worden met de actieve betrokkenheid van zowel de lerende, de leraar als het (school)beleid.

Vanuit deze visie willen we samen met alle onderwijsprofessionals ons DNA 'samen leren samenleven' en ons pedagogisch project waarmaken. Het is ons positief antwoord op de diversiteit die we in onze klassen zien, de nood aan een groeipad naar autonomie en de nood om een samenverhaal te maken.

Ruimte voor het eigen pedagogisch project

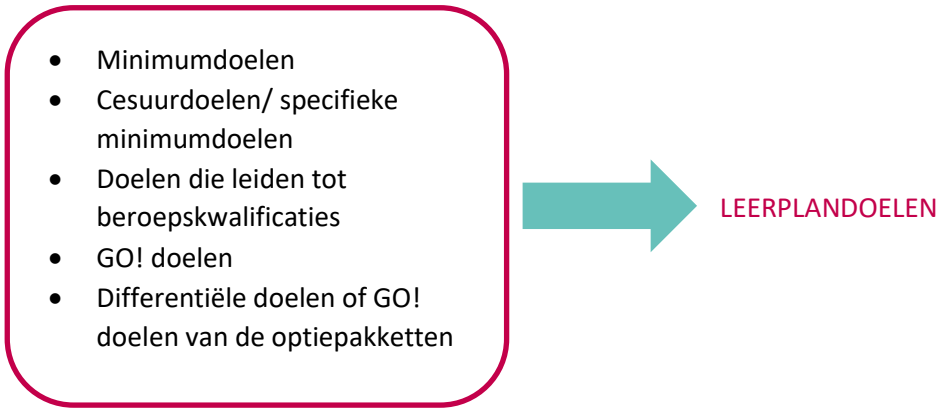
Cruciaal in elke studierichting staat de realisatie van de leerplandoelen. De leerplannen en de lessentabellen van het GO! zijn echter zodanig opgesteld dat het lerarenteam beschikbare ruimte heeft om een schooleigen pedagogisch project te realiseren:

- Enerzijds bieden de leerplannen ruimte om binnen de voorziene tijd zoals aangegeven in de lessentabel, de leerplandoelen verder uit te diepen of te verbreden;
- Anderzijds is er binnen de lessentabel vrije ruimte voorzien waarbij de school eigen accenten kan leggen.

Opbouw van de leerplandoelen

Herkomst van de doelen

De leerplandoelen van het GO! in de tweede en derde graad zijn afkomstig van verschillende bronnen:

De doelen van dit leerplan zijn afkomstig van:

- specifieke minimumdoelen
- GO!-doelen

De leerplandoelen

Elk leerplandoel heeft minimum 1 handelingswerkwoord. Een overzicht van de handelingswerkwoorden met, indien nodig, een verklaring is terug te vinden op de GO! Navigator.

Aan elk leerplandoel wordt een beheersingsniveau toegevoegd. Voor de leerplannen van het GO! maken we gebruik van een eigen GO!-taxonomie, geïnspireerd op de Taxonomie van Bloom:

- Memoriseren: Gegevens zoals begrippen, formules… kunnen ophalen zonder gebruik te maken van hulpmiddelen.
  Geen enkel leerplandoel heeft 'memoriseren' als beheersingsniveau. Memoriseren zonder context kan immers nooit het einddoel zijn. Memoriseren kan wel een belangrijk element zijn om een leerplandoel te realiseren.
- Begrijpen: Inzicht verwerven en dit inzicht helder kunnen weergeven, al dan niet aan de hand van voorbeelden.
- Toepassen: Formules, technieken, regels… kunnen toepassen.
- Analyseren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden… tot een besluit komen
- Evalueren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden… en aan de hand van criteria, argumenten… een oordeel onderbouwen.
- Creëren: In het kader van een probleemstelling, onderzoek, opdracht… een product ontwikkelen zoals een oplossing, een realisatie, een presentatie…

Er is geen hiërarchie tussen de verschillende beheersingsniveaus. Wel zal je om een 'hoger' beheersingsniveau te bereiken meestal ook gebruik maken van onderliggende beheersingsniveaus, bijvoorbeeld memoriseren om te analyseren.

In de GO! Navigator worden de beheersingsniveaus aan de hand van een filmpje uitgelegd.

Subdoelen

De subdoelen zijn niet vrijblijvend geformuleerd maar maken integraal deel uit van het leerplandoel. Elk subdoel moet bijgevolg aangeboden worden. Alle subdoelen samen dekken het leerplandoel.

Minimale inhoudelijke afbakening

Het concept van de minimumdoelen wordt doorgetrokken naar de leerplandoelen van het GO!. Dit concept houdt in dat de kennis die noodzakelijk is om het leerplandoel te realiseren niet expliciet wordt opgesomd. Indien er twijfel kan ontstaan of een bepaald kenniselement al dan niet tot het leerplandoel behoort, wordt het uitdrukkelijk vermeld via onderliggende bullets. Concreet betekent dit dat de onderliggende bullets deel uitmaken van het leerplandoel en als dusdanig ook aan bod moeten komen.

Om leerplandoelen te realiseren, is er vaktaal nodig. Hoewel vaktaal niet expliciet in de leerplandoelen wordt opgenomen, maakt vaktaal wel deel uit van het leerplandoel. Net zoals dit het geval is bij andere kenniselementen is het aan de leraar om te bepalen welke vaktaal er nodig is om het leerplandoel te realiseren.

Het gehanteerde concept vertrekt van een groot vertrouwen in de professionaliteit van de leraar. Vanuit een professionele deskundigheid zal de leraar bepalen welke kennis er nodig is om het doel te realiseren waarbij de kenniselementen die in de bullets zijn aangegeven of expliciet vermeld in het leerplandoel minimaal worden meegenomen.

Nummering van de leerplandoelen

Boven elk leerplandoel staat er een nummering. De betekenis is de volgende:

WD3_01.01.01 01.01.01

- De betekenis van het nummer links (bijvoorbeeld WD3_01.01.01):
  - WD3: Het gaat hier over een doel uit de derde graad dat behoort tot een wetenschapsdomein
  - 01.01.01: Dit is het volgnummer van het leerplandoel.
    - Doelen van de vorm 01.xx.xx hebben betrekking op wetenschapsdomein 01. (In dit geval verwijst 01 naar ‘Algemene doorstroomcompetenties’. In totaal zijn er 16 wetenschapsdomeinen.)
    - Doelen van de vorm xx.01.xx hebben betrekking op subdomein 01 van het betrokken wetenshapsdomein.
    - Het laatste cijfer (xx.xx.01) is het volgnummer binnen het subdomein.

  De lijst van de wetenschapsdomeinen en de subdomeinen is terug te vinden in de GO! Navigator.

- Rechts in de eerste rij van elk leerplandoel staat de herkomst van het leerplandoel:
  - Het nummer (bijvoorbeeld 01.01.01) verwijst naar het corresponderend specifiek minimumdoel in het curriculumdossier.
    De curriculumdossiers zijn terug te vinden op de website van AHOVOKS.
  - Indien er geen nummer staat, gaat het over een GO!-doel.

WD3_01.01.01.01	Subdoel 1

- Ook de subdoelen krijgen een nummering (bijvoorbeeld WD3_01.01.01.01):
    - Dit is het eerste subdoel van het leerplandoel WD3_01.01.01.
- Indien een subdoel overeenkomt met een specifiek minimumdoel wordt de verwijzing naar het specifiek minimumdoel rechts in de tabel opgenomen.
- Niet elk leerplandoel heeft subdoelen.

Leerplandoelen

Generieke doorstroomcompetenties

WD3_01.01.01

01.01.01

De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.

creëren

WD3_01.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen kiezen een onderzoeksmethode in functie van een gegeven of zelfgekozen onderzoeksvraag.

- onderzoekbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen verzamelen data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

- betrouwbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen verwerken data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

WD3_01.01.01.04

Subdoel 4

De leerlingen synthetiseren de onderzoeksresultaten en formuleren een antwoord op de onderzoeksvraag.

WD3_01.01.01.05

Subdoel 5

De leerlingen rapporteren over de onderzoeksactiviteiten en -resultaten.

- mondelinge of schriftelijke rapportage

WD3_01.01.02

De leerlingen refereren correct aan gebruikte bronnen volgens een wetenschappelijk referentiesysteem.

- relevant wetenschappelijk referentiesysteem
- bronvermelding

toepassen

Historisch bewustzijn

WD3_01.02.01

01.02.01

De leerlingen formuleren een historische vraag rekening houdend met de onderzoekbaarheid ervan.

- onderzoekbaarheid van een historische vraag: afbakening in tijd, ruimte of maatschappelijk domein, bestaan van bronnen, relevantie van bronnen

creëren

WD3_01.02.02

01.02.02

De leerlingen beoordelen de presentatie van historische bronnen aan de hand van contextinformatie en de wijze van bewerking.

evalueren

WD3_01.02.03

01.02.03

De leerlingen beoordelen representativiteit en bruikbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag.

evalueren

WD3_01.02.04

01.02.04

De leerlingen beoordelen de betrouwbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag rekening houdend met de standplaatsgebondenheid, het doelpubliek, de functie en het beoogde effect.

evalueren

WD3_01.02.05

01.02.05

De leerlingen formuleren een antwoord op actuele maatschappelijke fenomenen op basis van historische argumenten, rekening houdend met het verschil in context tussen vroeger en vandaag.

- actualiseren

creëren

Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek

WD3_02.01.01

02.01.01

De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen tussen talen toe om hun inzicht in taalfamilies en prototaal te vergroten.

- de Indo-Europese en andere taalfamilies; geïsoleerde taal
- het eigen meertalig repertoire
- syntactische aspecten: SOV-talen en SVO-talen
- morfologisch aspecten: analytische taal, synthetische taal; vorming en structuur van woorden
- lexicale aspecten
- semantische aspecten

analyseren

Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten

WD3_02.02.01

02.02.01

De leerlingen analyseren aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven.

- meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English
- Vlaamse gebarentaal
- schriftsystemen
- indicatoren van taalvitaliteit, taalbehoud, taalshift
- meertaligheid
    - taalcontact: interferentie
    - contacttalen
    - taalbeleid en taalplanning
- code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal
- sociale aspecten van taalvariatie
- taal en sociale mobiliteit
- hypercorrectie
- jongerentaal

analyseren

WD3_02.02.02

02.02.02

De leerlingen analyseren hoe communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten.

- aanspreekvormen
- het gebruik van lichaamstaal, houding, sociale conventies en ritueel gedrag als aspecten van communicatie in verschillende culturen
- veralgemening, overdrijving, vereenvoudiging als belangrijkste kenmerkende stereotiepe voorstellingen van communicatie in verschillende culturen en de mechanismen erachter
- effecten van inclusief taalgebruik

analyseren

Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling

WD3_02.03.01

02.03.01

De leerlingen illustreren elementen van taalverwerving en taalontwikkeling.

- basiskenmerken van het taalverwervingsproces: het belang van lexicale chunks, geleidelijke verwerving van grammaticaregels, overgeneralisering, reduplicatie, vereenvoudiging
- beïnvloedende factoren bij taalverwerving: rijk taalaanbod, belang van voorlezen, kansen tot interactie en taalproductie, feedback, motivatie
- eentaligheid, tweetaligheid, meertaligheid
- moedertaal, thuistaal
- alfabetisering
- geletterdheid
- taalstoornis

begrijpen

Nederlands: algemene uitbreiding

WD3_02.08.01

02.08.01

De leerlingen benoemen kenmerken van het taalsysteem en passen inzicht erin toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- herkomst van woorden: inheems woord, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme
- betekenisrelaties: hyponiem, hyperoniem, pleonasme, tautologie, contaminatie
- vormen van humor: sarcasme, cynisme, parodie
- uitspraaktekens

toepassen

WD3_02.08.02

02.08.02

De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, retorische, poëticale en theatrale structuren en technieken.

- elementen van spanningsopbouw: spanningsboog, climax, cliffhanger
- vertelperspectief: auctoriële, personale, onbetrouwbare verteller
- literaire stromingen uit verschillende periodes: middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd

analyseren

WD03_02.08.03

De leerlingen schrijven een essay over een cultureel of literair onderwerp.

- minimumvereisten voor productie met aandacht voor:
  - voldoende tekstlengte om de inhoud te beschrijven
  - persoonlijke schrijfstijl

creëren

Nederlands: taalsystematiek

WD3_02.09.01

02.09.01

De leerlingen analyseren taal- en redekundig aspecten van het taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

- relativiteit van taal als systeem
- registergevoeligheid van fonologische, morfologische, syntactische, semantische en lexicale aspecten van taal
- fonologische aspecten
  - assimilatie
  - stemloze en stemhebbende medeklinker
  - articulatie
- morfologische aspecten
  - trefwoord, neologisme, archaïsme, neerlandisme, dialectisme, purisme, klanknabootsing
- syntactische aspecten
  - genus: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig
  - getal
  - werkwoordelijke eindgroep
  - betrekkelijke bijzin, antecedent
  - overgankelijk en onovergankelijk werkwoord
  - ellips
- semantische aspecten
  - metoniem
- lexicale aspecten
  - collocaties

analyseren

Nederlands: literatuur

WD3_02.10.01

02.10.01

De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd.

- literair-historische achtergrond van teksten uit middeleeuwse literatuur, renaissance en barok, verlichting, romantiek, realisme, naturalisme, moderne literatuur, postmoderne literatuur en hedendaagse literatuur
- theaterstromingen
- intertekstualiteit
- adaptatie
- canon
- vernieuwing en traditie
- visies op en functies van literatuur
- het literaire bedrijf

analyseren

Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten

WD3_02.13.01

02.13.01

De leerlingen vatten doelgericht mondelinge teksten samen.

- tekstkenmerken voor mondelinge receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst:
    - herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
    - duidelijke tekstverbanden
    - taal afgestemd op het doel en de doelgroep

creëren

Engels en Frans: algemene uitbreiding [1]

WD3_02.14.01

02.14.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	• ruime variatie aan tekstsoorten, [E] inclusief wetenschappelijke teksten
Lengte	• lange teksten
Structuur en samenhang	• tekststructuur met een zekere mate van complexiteit • vrij grote en herkenbare samenhang
	Bijkomend voor schriftelijke receptie
	• vrij duidelijke lay-out
Inhoud	• vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud • vrij hoge informatiedichtheid
Taal	• hoofdzakelijk frequente en minder frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein • zinsbouw met een zekere mate van complexiteit
	Bijkomend voor mondelinge receptie
	• met achtergrondruis • normaal spreektempo • natuurlijke intonatie • heldere uitspraak • duidelijke articulatie • met lichte afwijking ten opzichte van standaardtaal

analyseren

WD3_02.14.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.14.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten.

[1] Deze doelen moeten in samenhang met de doelen van de basisvorming (sleutelcompetentie 3) gelezen worden.

WD3_02.14.02

02.14.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.14.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.14.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.14.03

02.14.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- teksten in het Engels en in het Frans
- minimumvereisten voor productie:

<table>
<tr><td>Tekstsoorten</td><td colspan="2">ruime variatie aan tekstsoorten</td></tr>
<tr><td>Lengte</td><td colspan="2">vrij lange teksten</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Structuur en samenhang</td><td colspan="2">gepaste en duidelijk herkenbare tekststructuur met een zekere mate van complexiteit
duidelijk herkenbare tekstverbanden</td></tr>
<tr><td colspan="2">Bijkomend voor schriftelijke productie</td></tr>
<tr><td colspan="2">duidelijk herkenbare tekstopbouw en gebruik van tekstopbouwende elementen: titel, alinea
gepaste lay-out
heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is</td></tr>
<tr><td>Inhoud</td><td colspan="2">vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Taal</td><td colspan="2">beheersing van hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om zich uit te drukken over een brede waaier aan relevante thema’s binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein al kunnen lexicale beperkingen leiden tot herhaling, tot omhaal van woorden en tot moeite met formulering
over het algemeen goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal
fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang
zinsbouw met een zekere mate van complexiteit
gepast register</td></tr>
<tr><td>Bijkomend voor mondelinge productie</td><td>Bijkomend voor schriftelijke productie</td></tr>
<tr><td>gepaste lichaamstaal
uitspraak is over het algemeen duidelijk te verstaan en begrip van de boodschap komt meestal niet in het gedrang ondanks mogelijke uitspraakfouten
kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks</td><td>spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg</td></tr>
</table>

	mogelijke pauzes of herstelacties	
Ondersteuning	• met behulp van ondersteunende middelen	

creëren

WD3_02.14.03.01

Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht.

WD3_02.14.03.02

Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht.

WD3_02.14.04

02.14.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

creëren

WD3_02.14.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

WD3_02.14.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie.

WD3_02.14.05

02.14.05

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. [2]

- werkwoorden: ind. plus-que-parfait [F]; participe présent [F]; conditionnel passé [F]; future perfect [E]
- betrekkelijke bijzinnen met ce qui, ce que, ce dont [F]
- gebruik van wijzen na frequente voegwoorden en werkwoorden [F]
- voorwaardelijke zinnen: l'hypothèse/la condition (met si + ind. présent, + ind. imparfait, + ind. plus-que-parfait) [F], conditional (irrealis) [E]

toepassen

[2] Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

Engels en Frans: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten

WD3_02.16.01

02.16.01

De leerlingen vatten doelgericht teksten samen.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst:

Structuur en samenhang	• duidelijk herkenbare tekstverbanden
Taal	• herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw • taal afgestemd op het doel en de doelgroep

creëren

Engels en Frans: taalsystematiek

WD3_02.18.01

02.18.01

De leerlingen analyseren hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.
Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

- nom (substantif) - déterminant (déterminant/adjectif démonstratif, possessif, interrogatif, indéfini, numéral, exclamatif + article) - pronom (personnel, démonstratif, possessif, interrogatif, relatif, indéfini, numéral) - adjectif (qualificatif) - verbe – adverbe – préposition – conjonction (de subordination, de coordination) – interjection [F]
- noun – determiner (article, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier), pronoun (personal, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier, relative) – numeral – adjective – verb – adverb – preposition – conjunction – interjection [E]
- verbe - sujet - complément d'objet (direct, indirect) - attribut du sujet - complément d'agent - complément circonstanciel [F]
- verb - subject – (direct, indirect, prepositional) object - (subject, object) complement – adverbial [E]

analyseren

WD3_02.18.02

02.18.02

De leerlingen analyseren hoe woorden gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

- gebonden morfeem, vrij morfeem

analyseren

Engels en Frans: literatuur

WD3_02.20.01

02.20.01

De leerlingen analyseren literaire teksten met ondersteuning van literaire concepten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie:
  - variatie aan genres
  - teksten uit de Engelstalige en Franstalige wereldliteratuur

analyseren

WD3_02.20.02

02.20.02

De leerlingen gaan in de doeltaal in interactie over de relevantie van literaire teksten voor de samenleving waarin ze leven.

- teksten in het Engels en in het Frans
- aspecten van de socio-culturele en historische context van teksten

creëren

Duits: communicatieve vaardigheden

WD3_02.24.01

02.24.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Duits
- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	• ruime variatie aan tekstsoorten
Structuur en samenhang	• tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit • grote en herkenbare samenhang
Lengte	• vrij korte en af en toe iets langere teksten
Inhoud	• concrete tot vrij algemene inhoud • niet al te hoge informatiedichtheid
Taal	• hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein • zinsbouw met een beperkte mate van complexiteit

Bijkomend voor mondelinge receptie	Bijkomend voor schriftelijke receptie
• geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag	• duidelijke lay-out

analyseren

WD3_02.24.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten in het Duits.

WD3_02.24.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten in het Duits.

WD3_02.24.02

02.24.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Duits
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.24.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten in het Duits.

WD3_02.24.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten in het Duits.

WD3_02.24.03

02.24.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- in het Duits
- minimumvereisten voor productie:

Tekstsoorten	• variatie aan tekstsoorten
Structuur en samenhang	• eenvoudige, gepaste tekststructuur • duidelijk herkenbare tekstverbanden • redelijk herkenbare samenhang
Lengte	• vrij beperkte lengte
Inhoud	• concrete inhoud
Taal	• beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap • voornamelijk enkelvoudige zinnen • gepast register
Ondersteuning	• met behulp van ondersteunende middelen

Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie
• gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak • kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties • beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang	• tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire • over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang

creëren	
WD3_02.24.03.01	Subdoel 1
De leerlingen spreken doelgericht in het Duits.	
WD3_02.24.03.02	Subdoel 2
De leerlingen schrijven doelgericht in het Duits.	

WD3_02.24.04

02.24.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- in het Duits
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie:

Taal	Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie
	• gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen • kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen • kan redelijk gemakkelijk interactief zijn in gestructureerde situaties en korte gesprekken, mits er om herhaling of herformulering kan gevraagd worden	• gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen

creëren

WD3_02.24.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie in het Duits.

WD3_02.24.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie in het Duits.

WD3_02.24.05

02.24.05

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.[3]

toepassen

[3] Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere specifieke minimumdoelen binnen Duits: communicatieve vaardigheden.
Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

WD3_02.24.06

02.24.06

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

Duits: taalsystematiek

WD3_02.26.01

02.26.01

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- relatie klank- en schriftbeeld
- zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging van zwakke en gemengde substantieven (receptief)
- lidwoorden: bepaald, onbepaald
- hoofd- en rangtelwoorden
- voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald, betrekkelijk
- bijvoeglijke naamwoorden: attributief (met ondersteuning), predicatief; trappen van vergelijking
- werkwoorden: Indikativ, Imperativ, Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv), Konjunktiv I (receptief); Präsens, Perfekt, Futur I, Präteritum (van frequent voorkomende zwakke en sterke werkwoorden)
- frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval en Wechselpräpositionen; samengetrokken vormen
- frequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
- frequente bijwoorden
- ontkennende / bevestigende zinnen, mededelende / vragende /uitroepende / bevelende zinnen
- naamvallen: nominatief, genitief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk, vragend en onbepaald voornaamwoord; nominatief, accusatief en datief van het betrekkelijk voornaamwoord
- Satzklammer
- passief (receptief)
- uitspraak: specifieke grafieën en klanken, letters van het alfabet, articulatie, intonatie en woord- en zinsklemtoon
- spelling van in te zetten woorden
- bouw van enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)

toepassen

Duits: literatuurbeleving

WD3_02.29.01

02.29.01

De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. [4]

- teksten in het Duits

creëren

[4] Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Latijn: taalsystematiek

WD3_03.01.01

03.01.01

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem van het Latijn toe bij het lezen van teksten.

- basisvocabularium bestaande uit frequente woorden met aandacht voor woordverwantschap en woordvorming
- elementen van morfologische determinering:
  - onregelmatige werkwoorden: velle
- syntactische analyse
  - tijden
  - congruentie
  - zinsdelen
  - zinsdeelstukken
  - bijzinnen
  - gebruik van de wijzen in de hoofdzin
- elementen van semantische analyse
- elementen van prosodische analyse
  - toepassing van uitspraakregels
  - kwantiteit van lettergrepen en metrum: de dactylische hexameter en pentameter (voor zover die voorkomt)

analyseren

WD3_03.01.02

De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen toe tussen het taalsysteem van het Latijn en een modern taalsysteem.

begrijpen

WD3_03.01.02.01

Subdoel 1
03.01.04

De leerlingen lichten elementen van taalverwantschap toe tussen Latijn en moderne talen.

WD3_03.01.02.02

Subdoel 2
03.01.02

De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen toe tussen het taalsysteem van het Latijn en een modern taalsysteem.

- taalfamilies

WD3_03.01.03

03.01.03

De leerlingen lichten elementen van taalevolutie en taalvariatie toe in het Latijn.

- evolutie van het Latijn aan de hand van tekstfragmenten uit verschillende periodes
- genre gebonden taal

begrijpen

Latijn: literatuur

WD3_03.02.01

03.02.01

De leerlingen tonen aan dat ze teksten in het Latijn begrijpen: de tekst weergeven in eigen woorden, samenvatten, vragen beantwoorden en vertalen.

- tekstkenmerken:
  - variatie aan tekstgenres: epiek + twee andere genres + 2 genres of thema's
  - literaire en in beperkte mate niet-literaire teksten
  - teksten uit de oudheid en andere periodes

creëren

WD3_03.02.01.01

Subdoel 1

De leerlingen passen de aangeleerde lectuurmethode toe in functie van het begrip van een authentieke tekst.

WD3_03.02.01.02

Subdoel 2

De leerlingen zetten talige hulpmiddelen in: grammatica en woordenboek.

WD3_03.02.02

03.02.02

De leerlingen geven betekenis aan Latijnse teksten.

- genre-gerelateerde kenmerken, stijlfiguren, intertekstuele elementen (topos, imitatio, aemulatio)
- onderliggend standpunt of intentie van de auteur
- invloed van de socio-culturele en literair-historische context
- vergelijking van vertalingen

analyseren

WD3_03.02.02.01

Subdoel 1

De leerlingen herkennen stijlfiguren en andere genre-gerelateerde kenmerken in een Latijns tekstfragment.

WD3_03.02.02.02

Subdoel 2

De leerlingen verklaren waarom een Latijnse tekst tot een bepaald genre behoort.

WD3_03.02.02.03

Subdoel 3

De leerlingen tonen aan hoe de auteur zijn lezers tracht te beïnvloeden door inhoudelijke en/of vormelijke elementen.

WD3_03.02.02.04

Subdoel 4

De leerlingen leiden uit het Latijnse tekstfragment het onderliggend standpunt of de intentie van de auteur af.

WD3_03.02.02.05

Subdoel 5

De leerlingen verwoorden de impact van de socio-culturele of literair-historische context op hoe en wat de auteur schrijft.

WD3_03.02.02.06

Subdoel 6

De leerlingen vergelijken vertalingen van een Latijns tekstfragment met elkaar.

WD3_03.02.03

03.02.03

De leerlingen reflecteren over hun interpretatie van Latijnse teksten en die van anderen.

- eigen interpretatie
- interpretatie van anderen rondom de leerling
- interpretatie in vertalingen en commentaren

evalueren

WD3_03.02.03.01

Subdoel 1

De leerlingen illustreren dat een tekstfragment meerdere betekenissen kan hebben.

WD3_03.02.03.02

Subdoel 2

De leerlingen beoordelen de mogelijke betekenissen van een tekstfragment.

Latijn: cultuurgeschiedenis

WD3_03.03.01

03.03.01

De leerlingen situeren een Latijnse tekst binnen de context waarin hij ontstond.

- context:
  - tijd en ruimte
  - brede socio-culturele context

begrijpen

WD3_03.03.02

03.03.02

De leerlingen beschrijven aspecten van de maatschappij en cultuur waarin het Latijn werd gebruikt.

begrijpen

WD3_03.03.02.01

Subdoel 1

De leerlingen leiden uit cultuuruitingen af hoe men zichzelf en andere volkeren/culturen voorstelde.

WD3_03.03.02.02

Subdoel 2

De leerlingen illustreren aan de hand van cultuuruitingen normen en waarden van de maatschappij en cultuur waarin het Latijn werd gebruikt.

WD3_03.03.02.03

Subdoel 3

De leerlingen geven voorbeelden van diversiteit binnen de maatschappij en cultuur waarin het Latijn werd gebruikt.

WD3_03.03.02.04

Subdoel 4

De leerlingen verwerven inzicht in de voornaamste filosofische stromingen met inbegrip van het epicurisme en de Stoa.

WD3_03.03.02.05

Subdoel 5

De leerlingen verwerven inzicht in de voornaamste aspecten van de antieke retorica.

WD3_03.03.03

03.03.03

De leerlingen illustreren de receptie van de klassieke oudheid of van andere periodes.

- receptie:
  - dynamische interactie
  - beeldvorming over het verleden

begrijpen

Pakket uit statistiek

WD3_06.02.01

De leerlingen lossen telproblemen zonder herhaling op met combinaties.

analyseren

WD3_06.02.02

De leerlingen bepalen het afhankelijk zijn van gebeurtenissen.

- voorwaardelijke kans

analyseren

WD3_06.02.03

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van nulhypothese, alternatieve hypothese, significantieniveau en p-waarde.

- steekproevenverdeling

begrijpen

WD3_06.02.04

De leerlingen analyseren het verband tussen twee numerieke grootheden in een dataset met behulp van een spreidingsdiagram.

- trendlijn
- correlatiecoëfficiënt

analyseren

Keuzepakket Samenleving en politiek: communicatiewetenschappen

WD3_15.03.01

De leerlingen lichten de mediatisering van de samenleving toe.

- globalisering
- hybriditeit
- intertekstualiteit
- nieuwswaarden in (inter)nationale nieuwsmedia
- celebrity culture en influencers

begrijpen

WD3_15.03.02

De leerlingen analyseren communicatie en media aan de hand van theorieën uit de communicatiewetenschappen.

- begrippen uit de communicatiewetenschappen: media, publieke sfeer, representatie
- begrippen uit de semiotiek: teken, interpretatie, betekenis
- retoriek
- framing
- gatekeeping

analyseren

WD3_15.03.03

De leerlingen gaan kritisch en bewust om met eigendomsstructuren van media.

- mediaconcentratie
- mediabedrijven

evalueren

WD3_15.03.04

De leerlingen analyseren waarom en hoe economische, politieke en sociaal-culturele stakeholders gemedieerde communicatie inzetten.

- gebruik en misbruik van gemedieerde communicatie
- soorten gemedieerde massacommunicatie: digitale en niet-digitale, verbale en non-verbale
- gemedieerde massacommunicatie van economische, politieke en sociaal-culturele stakeholders en achterliggende motieven
- functies van gemedieerde massacommunicatie

analyseren

WD3_15.03.05

De leerlingen beoordelen op een onderbouwde manier economische, politieke en sociaal-culturele effecten van gemedieerde communicatie op de maatschappij en op zichzelf.

- economische effecten van gemedieerde massacommunicatie: consumentenbeslissingen en -gedrag
- politieke effecten van gemedieerde massacommunicatie: agendasetting, opinievorming
- sociaal-culturele effecten van gemedieerde massacommunicatie zoals cultuuroverdracht, beeldvorming, sensibilisering, groepsvorming
- effecten op het eigen handelen, voelen en denken

evalueren

WD3_15.03.06

De leerlingen ontwerpen een mediaconcept aan de hand van inzicht in communicatiewetenschappen.

creëren

Keuzepakket Kunstbeschouwing

WD3_04.02.01

De leerlingen analyseren kunstuitingen uit verschillende stromingen, periodes en westerse en niet-westerse samenlevingen om een kunsthistorisch referentiekader uit te bouwen.

analyseren

WD3_04.02.01.01

Subdoel 1

De leerlingen beschrijven de aard en voorkomen van kunstuitingen uit diverse artistieke disciplines en contexten.

- genres, uitdrukkingswijzen, stijlen en stromingen
- bouwstenen, technieken en materialen van kunstuitingen
- vorm- en inhoudskenmerken van kunstuitingen
- perceptiemethoden uit de kunstbeschouwing

WD3_04.02.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren methodisch de interactie tussen vorm, inhoud, functie en context van kunstuitingen.

- aangereikte kunstbeschouwings- en analysemethoden
- kenmerkende kunsthistorische elementen
- interactie tussen kunstuitingen en -stromingen en de maatschappelijke, historische, filosofische en geografische context

WD3_04.02.01.03

Subdoel 3

De leerlingen geven een onderbouwde mening over de betekenis en functie van kunst(uitingen).

- opvattingen over (wat) kunst en cultuur (is)
- betekenis en functie van kunst(uitingen)

WD3_04.02.01.04

Subdoel 4

De leerlingen bouwen een kunsthistorisch referentiekader uit.

- benamingen van kunstuitingen, kunststromingen en periodes
- kunstuitingen van westerse en niet-westerse samenlevingen
- technieken om kunstuitingen te situeren in een kunsthistorische context

WD3_04.02.02

De leerlingen reflecteren vanuit meerdere perspectieven over de betekenis van kunst en kunstuitingen in diverse contexten.

evalueren

WD3_04.02.02.01

Subdoel 1

De leerlingen drukken op diverse manieren uit wat kunst en kunstuitingen voor hen betekent.

- strategieën om over de betekenisgeving van kunst en kunstuitingen te reflecteren
- multiperspectiviteit
- diverse contexten
- esthetische, ethische en representatieve opvattingen

WD3_04.02.02.02

Subdoel 2

De leerlingen gaan in dialoog over kunst en kunstuitingen.

- uitdrukkingswijzen en beargumenteermethodes voor het expliciteren van een eigen visie, voorkeuren en inzichten
- opvattingen over een of meerdere kenmerkende kunsthistorische elementen

Keuzepakket Vierde moderne vreemde taal: Spaans [5]

WD3_02.30.01

De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Spaans
- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	• variatie aan tekstsoorten
Structuur en samenhang	• zeer eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven tekststructuur • grote samenhang • zeer eenvoudige zinsbouw
	Bijkomend voor schriftelijke receptie
	• duidelijke lay-out
Lengte	• zeer beperkte lengte
Inhoud	• concrete, zeer herkenbare inhoud • zeer lage informatiedichtheid
Taal	• Elementaire kennis van de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein
	Bijkomend voor mondelinge receptie
	• geen achtergrondruis • zeer laag spreektempo met frequente pauzes en herhalingen • ondersteunende, maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag

analyseren

WD3_02.30.01.01 Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.30.01.02 Subdoel 2

[5] *ERK richtsnoer A2*

De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.30.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Spaans
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.30.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.30.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.30.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld.

- in het Spaans
- minimumvereisten voor productie:

Tekstsoorten	• variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke receptie
Lengte	• zeer beperkte lengte
Inhoud	• beheersing van elementaire woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoeften • concrete inhoud
Taal	• beperkte beheersing van eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen uit een aangeleerd repertoire • eenvoudige zinsbouw
	Bijkomend voor mondelinge productie: • uitspraak van een zeer beperkt repertoire van aangeleerde woorden en frasen uit het persoonlijke domein is met enige inspanning verstaanbaar • met talrijke onderbrekingen om naar uitdrukkingen te zoeken, minder vertrouwde woorden uit te spreken
	Bijkomend voor schriftelijke productie: • korte woorden en frasen uit het aangeleerde lexicale repertoire zijn redelijk correct geschreven
Ondersteuning	• met behulp van ondersteunende middelen

creëren

WD3_02.30.03.01 Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld.

WD3_02.30.03.02 Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld.

WD3_02.30.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

- in het Spaans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie:

Bijkomend voor interactie	• gepaste beleefdheidsconventies bij de meest elementaire alledaagse taalhandelingen • de communicatie is volledig afhankelijk van herhaling, herformulering en herstel; • met ondersteuning om het gesprek gaande te houden

creëren

WD3_02.30.05

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. [6]

toepassen

WD3_02.30.06

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- in het Spaans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

[6] *Dit leerplandoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere specifieke leerplandoelen binnen Vierde moderne vreemde taal: communicatieve vaardigheden.*
Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

WD3_02.30.07

De leerlingen passen inzicht in aspecten van het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- uitspraak:
  - relatie klank- en schriftbeeld
  - woordaccent, articulatie
  - uitspraak van klanken en klankencombinatie
- spelling:
  - spelling van in te zetten woorden
  - regels van het accent
- zelfstandige naamwoorden: genus en getal
- bepaalde en onbepaalde lidwoorden
- bijvoeglijke naamwoorden: plaats, congruentie
- frequente hoofdtelwoorden en hoogfrequente rangtelwoorden
- voornaamwoorden:
  - persoonlijk (onderwerp, lijdend en meewerkend voorwerp, wederkerend))
  - aanwijzend
  - bezittelijk
  - vragend
- hoogfrequente bijwoorden
- hoogfrequente voorzetsels
- hoogfrequente voegwoorden: y, o, pero
- bevestigende, ontkennende, vragende, bevelende en uitroepende zinnen
- regelmatige en hoogfrequente onregelmatige werkwoorden in
  - presente
  - futuro próximo
  - pretérito perfecto
  - pretérito imperfecto
  - gerundio
- frequent gebruik van ser en estar

toepassen

WD3_02.30.08

De leerlingen identificeren kenmerkende aspecten van maatschappijen, culturen en contexten waarin Spaans wordt gesproken.

begrijpen

Keuzepakket Vierde moderne vreemde taal: Andere moderne vreemde taal dan Spaans

WD3_02.30.01

De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in de vierde moderne vreemde taal
- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	• opiniërende, informatieve en prescriptieve teksten (Publieke aankondigingen, eenvoudige instructies, posters, eenvoudige notities, prijzen, uurroosters, menu's, tickets, eenvoudige chatberichten, fora)
Structuur en samenhang	• zeer eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven tekststructuur • grote samenhang Bijkomend voor schriftelijke receptie • duidelijke lay-out • met visuele ondersteuning
Lengte	• zeer beperkte lengte
Inhoud	• elementaire kennis van de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke • concreet, en zeer herkenbaar
Taal	• zeer eenvoudige zinsbouw Bijkomend voor mondelinge receptie • geen achtergrondruis • zeer laag spreektempo met frequente pauzes en herhalingen • ondersteunende, maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning

begrijpen

WD3_02.30.01.01 Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.30.01.02 Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.30.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in de vierde moderne vreemde taal
- tekstkenmerken voor receptie

begrijpen

WD3_02.30.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.30.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.30.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld.

- in de vierde moderne vreemde taal
- minimumvereisten voor productie:

<table>
<tr><td>Tekstsoorten</td><td>• opiniërende, informatieve en prescriptieve teksten (eenvoudige formulieren, eenvoudige notities, eenvoudige persoonlijke informatie geven)</td></tr>
<tr><td>Lengte</td><td>• zeer beperkte lengte</td></tr>
<tr><td>Inhoud</td><td>• beheersing van elementaire woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoeften</td></tr>
<tr><td>Taal</td><td>• beperkte beheersing van eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen uit een aangeleerd repertoire
<table>
<tr><th>Bijkomend voor mondelinge productie</th><th>Bijkomend voor schriftelijke productie</th></tr>
<tr><td>• uitspraak van een zeer beperkt repertoire van aangeleerde woorden en frasen uit het persoonlijke domein is met enige inspanning verstaanbaar
• met talrijke onderbrekingen om naar uitdrukkingen te zoeken, minder vertrouwde woorden uit te spreken</td><td>• korte woorden en frasen uit het aangeleerde lexicale repertoire zijn redelijk correct geschreven</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>Ondersteuning</td><td>• met behulp van ondersteunende middelen</td></tr>
</table>

toepassen

WD3_02.30.03.01 Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht.

WD3_02.30.03.02 Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht.

WD3_02.30.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

- in de vierde moderne vreemde taal
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie:

Bijkomend voor interactie	• gepaste beleefdheidsconventies bij de meest elementaire alledaagse taalhandelingen • de communicatie is volledig afhankelijk van herhaling, herformulering en herstel • met ondersteuning om het gesprek gaande te houden

toepassen

WD3_02.30.05

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

toepassen

WD3_02.30.06

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- in de vierde moderne vreemde taal
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

WD3_02.30.07

De leerlingen passen inzicht in aspecten van het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- relatie klank- en schriftbeeld
- elementaire fonologische, morfologische, syntactische, semantische en orthografische aspecten

toepassen

WD3_02.30.08

De leerlingen identificeren kenmerkende aspecten van maatschappijen, culturen en contexten waarin de doeltaal wordt gesproken.

begrijpen

Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen

In deze rubriek wordt een overzicht gegeven van alle specifieke minimumdoelen die van toepassing zijn voor deze studierichting (kolom 1 en 2).
In kolom 3 en 4 wordt aangegeven waar deze specifieke minimumdoelen opgenomen zijn in het leerplan.

- Specifieke minimumdoelen die ingedaald zijn als cesuurdoelen (in de studierichting van de tweede graad die een logische vooropleiding is voor deze studierichting in de derde graad) zijn terug te vinden in de derde kolom. Zij moeten niet meer aan bod komen in de derde graad (en bijgevolg ook niet meer geëvalueerd worden in de derde graad) maar ze zijn een belangrijk aandachtspunt om de beginsituatie van de leerling in kaart te brengen en te zorgen voor een gepaste begeleiding.
- Specifieke minimumdoelen die aan bod komen in de derde graad zijn terug te vinden in kolom 4.

De nummers in kolom 3 en 4 verwijzen naar het leerplandoel waar het specifiek minimumdoel letterlijk is opgenomen. Eventuele kenniselementen worden in het leerplandoel opgenomen, ofwel bij het specifiek minimumdoel zelf, ofwel bij de onderliggende subdoelen, ofwel via een combinatie.

Nummer specifiek minimum doel	Minimumdoel	Leerplandoel / subdoel 2de graad	Leerplandoel / subdoel 3de graad
Generieke doorstroomcompetenties			
01.01.01	De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.		WD3_01.01.01
Historisch bewustzijn: uitbreiding			
01.02.01	De leerlingen formuleren een historische vraag rekening houdend met de onderzoekbaarheid ervan.		WD3_01.02.01
01.02.02	De leerlingen beoordelen de presentatie van historische bronnen aan de hand van contextinformatie en de wijze van bewerking.		WD3_01.02.02
01.02.03	De leerlingen beoordelen representativiteit en bruikbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag.		WD3_01.02.03
01.02.04	De leerlingen beoordelen de betrouwbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag rekening houdend met de standplaatsgebondenheid, het doelpubliek, de functie en het beoogde effect.		WD3_01.02.04
01.02.05	De leerlingen formuleren een antwoord op actuele maatschappelijke fenomenen op basis van historische argumenten, rekening houdend met het verschil in context tussen vroeger en vandaag.		WD3_01.02.05

[7] Grieks – Latijn / Latijn, tweede graad doorstroom.

Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek			
02.01.01	De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen tussen talen toe om hun inzicht in taalfamilies en prototaal te vergroten. • De Indo-Europese en andere taalfamilies; geïsoleerde taal • Syntactische aspecten • Morfologische aspecten • Lexicale aspecten • Semantische aspecten		WD3_02.01.01
Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten			
02.02.01	De leerlingen analyseren aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven. • Meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English • Vlaamse gebarentaal • Schriftsystemen • Indicatoren van taalvitaliteit • Meertaligheid • Code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal		WD3_02.02.01
02.02.02	De leerlingen analyseren hoe communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten.		WD3_02.02.02
Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling			
02.03.01	De leerlingen illustreren elementen van taalverwerving en taalontwikkeling. • Basiskenmerken van het taalverwervingsproces • Taalstoornis • Eentaligheid, tweetaligheid, meertaligheid • Moedertaal, thuistaal • Beïnvloedende factoren bij taalverwerving • Alfabetisering • Geletterdheid		WD3_02.03.01
Nederlands: algemene uitbreiding			
02.08.01	De leerlingen benoemen kenmerken van het taalsysteem en passen inzicht erin toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. • Herkomst van woorden: inheems woord, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme • Betekenisrelaties: hyponiem, hyperoniem, pleonasme, tautologie, contaminatie • Vormen van humor: sarcasme, cynisme, parodie • Uitspraaktekens		WD3_02.08.01
02.08.02	De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, retorische, poëticale en theatrale structuren en technieken. • Elementen van spanningsopbouw: spanningsboog, climax, cliffhanger • Vertelperspectief: auctoriële, personale, onbetrouwbare verteller • Literaire stromingen uit verschillende periodes: middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd		WD3_02.08.02

Nederlands: taalsystematiek			
02.09.01	De leerlingen analyseren taal- en redekundig aspecten van het taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten. • Relativiteit van taal als systeem • Registergevoeligheid van fonologische, morfologische, syntactische, semantische en lexicale aspecten van taal • Fonologische aspecten • Assimilatie • Stemloze en stemhebbende medeklinker • Articulatie • Morfologische aspecten • Trefwoord, neologisme, archaïsme, neerlandisme, dialectisme, purisme, klanknabootsing • Syntactische aspecten • Genus: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig • Getal • Werkwoordelijke eindgroep • Betrekkelijke bijzin, antecedent • Overgankelijk en onovergankelijk werkwoord • Semantische aspecten • Metoniem • Lexicale aspecten • Collocaties		WD3_02.09.01
Nederlands: literatuur			
02.10.01	De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd. • Literair-historische achtergrond van teksten uit middeleeuwse literatuur, renaissance en barok, verlichting, romantiek, realisme, moderne literatuur, postmoderne literatuur en hedendaagse literatuur • Intertekstualiteit • Adaptatie • Het literaire bedrijf		WD3_02.10.01

Frans en Engels: algemene uitbreiding			

02.14.01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.
	• Teksten in het Engels en in het Frans
	• Tekstkenmerken voor receptie:
	  ○ Tekststructuur met een zekere mate van complexiteit
	  ○ Vrij grote en herkenbare samenhang
	  ○ Hoofdzakelijk frequente en minder frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein
	  ○ Vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud
	  ○ Vrij hoge informatiedichtheid
	  ○ Zinsbouw met een zekere mate van complexiteit
	  ○ Lange teksten
	  ○ Ruime variatie aan tekstsoorten, [E] inclusief wetenschappelijke teksten
	• Bijkomend voor schriftelijke receptie:
	  ○ Vrij duidelijke lay-out
	• Bijkomend voor mondelinge receptie:
	  ○ Met achtergrondruis
	  ○ Normaal spreektempo
	  ○ Natuurlijke intonatie
	  ○ Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
	  ○ Met lichte afwijking ten opzichte van de standaardtaal
			WD3_02.14.01

02.14.02	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. • Teksten in het Engels en in het Frans • Tekstkenmerken voor receptie		WD3_02.14.02

02.14.03	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht. • Teksten in het Engels en in het Frans • Minimumvereisten voor productie: o Gepaste en duidelijk herkenbare tekststructuur met een zekere mate van complexiteit o Duidelijk herkenbare tekstverbanden o Beheersing van hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om zich uit te drukken over een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein al kunnen lexicale beperkingen leiden tot herhaling, tot omhaal van woorden en tot moeite met formulering o Vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud o Over het algemeen goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang o Zinsbouw met een zekere mate van complexiteit o Gepast register o Vrij lange teksten o Ruime variatie aan tekstsoorten • Bijkomend voor schriftelijke productie: o Duidelijk herkenbare tekstopbouw en gebruik van tekstopbouwende elementen: titel, alinea o Gepaste lay-out o Heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is; spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg • Bijkomend voor mondelinge productie: o Gepaste lichaamstaal o Uitspraak is over het algemeen duidelijk te verstaan en begrip van de boodschap komt meestal niet in het gedrang ondanks mogelijke uitspraakfouten o Kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks mogelijke pauzes of herstelacties • Met behulp van ondersteunende middelen		WD3_02.14.03
02.14.04	De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. • Teksten in het Engels en in het Frans • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten voor productie		WD3_02.14.04

02.14.05	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. • Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E]. ○ Werkwoorden: ind. plus-que-parfait [F]; participe présent [F]; conditionnel passé [F]; future perfect [E] ○ Betrekkelijke bijzinnen met ce qui, ce que, ce dont [F] ○ Gebruik van wijzen na frequente voegwoorden en werkwoorden [F] ○ Voorwaardelijke zinnen: l'hypothèse/la condition (met si + ind. présent, + ind. imparfait, + ind. plus-que-parfait) [F], conditional (irrealis) [E]		WD3_02.14.05
Frans en Engels: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten			
02.16.01	De leerlingen vatten doelgericht teksten samen. • Teksten in het Engels en in het Frans • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten van de geproduceerde tekst: ○ Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw ○ Duidelijk herkenbare tekstverbanden ○ Taal afgestemd op het doel en de doelgroep		WD3_02.16.01

Frans en Engels: taalsystematiek			
02.18.01	De leerlingen analyseren hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten. Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E]. • Nom (substantif) - déterminant (déterminant/adjectif démonstratif, possessif, interrogatif, indéfini, numéral, exclamatif + article) - pronom (personnel, démonstratif, possessif, interrogatif, relatif, indéfini, numéral) - adjectif (qualificatif) - verbe - adverbe - préposition - conjonction (de subordination, de coordination) - interjection [F] • Noun - determiner (article, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier), pronoun (personal, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier, relative) - numeral - adjective - verb - adverb - preposition - conjunction - interjection [E] • Verbe - sujet - complément d'objet (direct, indirect) - attribut du sujet - complément d'agent - complément circonstanciel [F] • Verb - subject - (direct, indirect, prepositional) object - (subject, object) complement – adverbial [E]		WD3_02.18.01
02.18.02	De leerlingen analyseren hoe woorden gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten. • Gebonden morfeem, vrij morfeem		WD3_02.18.02
Frans en Engels: literatuur			
02.20.01	De leerlingen analyseren literaire teksten met ondersteuning van literaire concepten. • Teksten in het Engels en in het Frans • Variatie aan genres		WD3_02.20.01
02.20.02	De leerlingen gaan in de doeltaal in interactie over de relevantie van literaire teksten voor de samenleving waarin ze leven. • Teksten in het Engels en in het Frans		WD3_02.20.02

Duits: communicatieve vaardigheden			

02.24.01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.
	• Teksten in het Duits
	• Tekstkenmerken voor receptie:
	  ○ Tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit
	  ○ Grote en herkenbare samenhang
	  ○ Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein
	  ○ Concrete tot vrij algemene inhoud
	  ○ Niet al te hoge informatiedichtheid
	  ○ Zinsbouw met een beperkte mate van complexiteit
	  ○ Vrij korte en af en toe iets langere teksten
	  ○ Ruime variatie aan tekstsoorten
	• Bijkomend voor schriftelijke receptie:
	  ○ Duidelijke lay-out
	• Bijkomend voor mondelinge receptie:
	  ○ Geen of weinig achtergrondruis
	  ○ Normaal spreektempo met pauzes
	  ○ Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
	  ○ Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
	  ○ Met visuele ondersteuning
	  ○ Met ondersteuning van non-verbaal gedrag
			WD3_02.24.01

02.24.02	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. • Teksten in het Duits • Tekstkenmerken voor receptie		WD3_02.24.02

02.24.03	De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.
	• In het Duits
	  ○ Minimumvereisten voor productie:
	  ○ Eenvoudige, gepaste tekststructuur
	  ○ Duidelijk herkenbare tekstverbanden
	  ○ Redelijk herkenbare samenhang
	  ○ Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap
	  ○ Concrete inhoud
	  ○ Voornamelijk enkelvoudige zinnen
	  ○ Gepast register
	  ○ Vrij beperkte lengte
	  ○ Variatie aan tekstsoorten
	• Bijkomend voor schriftelijke productie:
	  ○ Tekstopbouwende elementen: titel, alinea
	  ○ Duidelijke, gepaste lay-out
	  ○ Over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang
	  ○ Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire
	• Bijkomend voor mondelinge productie:
	  ○ Gepaste lichaamstaal
	  ○ Beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang
	  ○ Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak
	  ○ Kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties
	• Met behulp van ondersteunende middelen
			WD3_02.24.03

02.24.04	De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. • In het Duits • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten voor productie • Bijkomend voor mondelinge en schriftelijke interactie: ○ Gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen◦ Bijkomend voor mondelinge interactie: ○ Kan redelijk gemakkelijk interactief zijn in gestructureerde situaties en korte gesprekken, mits er om herhaling of herformulering kan gevraagd worden ○ Kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen		WD3_02.24.04
02.24.05	De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie. Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere specifieke minimumdoelen binnen Duits: communicatieve vaardigheden. Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		WD3_02.24.05
02.24.06	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten voor productie		WD3_02.24.06

Duits: taalsystematiek			

02.26.01	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
	• Relatie klank- en schriftbeeld
	• Zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging van zwakke en gemengde subtantieven (receptief)
	• Lidwoorden: bepaald, onbepaald
	• Hoofd- en rangtelwoorden
	• Voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald, betrekkelijk
	• Bijvoeglijke naamwoorden: attributief (met ondersteuning), predicatief; trappen van vergelijking
	• Werkwoorden: Indikativ, Imperativ, Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv), Konjunktiv I (receptief); Präsens, Perfekt, Futur I, Präteritum (van frequent voorkomende zwakke en sterke werkwoorden)
	• Frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval en Wechselpräpositionen; samengetrokken vormen
	• Frequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
	• Frequente bijwoorden
	• Ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen
	• Naamvallen: nominatief, genitief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, en onbepaald voornaamwoord; nominatief, accusatief en datief van het betrekkelijk voornaamwoord
	• Satzklammer
	• Passief (receptief)
	• Uitspraak:
	  ○ specifieke grafieën en klanken
	  ○ letters van het alfabet
	  ○ articulatie, intonatie
	  ○ woord- en zinsklemtoon
	• Spelling van in te zetten woorden
	• Bouw van enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)
			WD3_02.26.01

Duits: literatuurbeleving			
02.29.01	De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten. • Teksten in het Duits Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.		WD3_02.29.01

Latijn en/of Grieks of Hebreeuws: taalsystematiek			

03.01.01	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem van het Latijn, Grieks of Hebreeuws toe bij het lezen van teksten.
	• Basisvocabularium bestaande uit frequente woorden met aandacht voor woordverwantschap en woordvorming
	• Elementen van morfologische determinering
	• Syntactische analyse
	  ○ Tijden en aspecten
	  ○ Gebruikelijke en afwijkende syntactische volgorde (Hebreeuws)
	  ○ Congruentie
	  ○ Zinsdelen
	  ○ Zinsdeelstukken
	  ○ Bijzinnen
	• Elementen van semantische analyse
	• Elementen van prosodische analyse: toepassing van uitspraakregels, kwantiteit van lettergrepen en metrum
			WD3_03.01.01

03.01.02	De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen toe tussen het taalsysteem van het Latijn, Grieks of Hebreeuws en een modern taalsysteem.		WD3_03.01.02.02
03.01.03	De leerlingen lichten elementen van taalevolutie en taalvariatie toe in het Latijn, Grieks of Hebreeuws.		WD3_03.01.03
03.01.04	De leerlingen lichten elementen van taalverwantschap toe tussen Latijn, Grieks of Hebreeuws en moderne talen.		WD3_03.01.02.01
Latijn en/of Grieks of Hebreeuws: literatuur			

03.02.01	De leerlingen tonen aan dat ze teksten in het Latijn, Grieks of Hebreeuws begrijpen: de tekst weergeven in eigen woorden, samenvatten, vragen beantwoorden en vertalen.
	• Tekstkenmerken:
	  ○ Variatie aan tekstgenres
	  ○ Literaire en in beperkte mate niet-literaire teksten
	  ○ Teksten uit de oudheid en andere periodes
			WD3_03.02.01

03.02.02	De leerlingen geven betekenis aan Latijnse, Griekse of Hebreeuwse teksten. • Genre-gerelateerde kenmerken, stijlfiguren, intertekstuele elementen • Onderliggend standpunt of intentie van de auteur • Invloed van de socio-culturele en literair-historische context • Vergelijking van vertalingen		WD3_03.02.02
03.02.03	De leerlingen reflecteren over hun interpretatie van Latijnse, Griekse of Hebreeuwse teksten en die van anderen.		WD3_03.02.03

Latijn en/of Grieks of Hebreeuws: cultuurgeschiedenis			
03.03.01	De leerlingen situeren een Latijnse, Griekse of Hebreeuwse tekst binnen de context waarin hij ontstond.		WD3_03.03.01
03.03.02	De leerlingen beschrijven aspecten van de maatschappij en cultuur waarin het Latijn, Grieks of Hebreeuws werd gebruikt.		WD3_03.03.02
03.03.03	De leerlingen illustreren de receptie van de klassieke oudheid of van andere periodes.		WD3_03.03.03

Minimale materiële vereisten

Voor het realiseren van de leerplandoelen is er nood aan voldoende materialen en de nodige uitrusting opdat deze kwaliteitsvol kunnen gerealiseerd worden. Voor de school is het belangrijk dat ze in kaart brengt welke materialen en uitrusting er minimaal nodig zijn om de leerplandoelen te kunnen realiseren.
Deze materialen en uitrusting hoeven niet noodzakelijk op school aanwezig te zijn. De school kan immers ook gebruik maken van materialen en uitrusting die aanwezig zijn op andere locaties zoals bijvoorbeeld andere scholen, infrastructuur van de gemeente, bedrijven…

Op de GO! Navigator worden er, voor deze doelen waarvoor dit relevant is, suggesties gedaan met betrekking tot het in kaart brengen van de minimale materiële vereisten.

Vakkenkoppeling

De vakkenkoppeling is terug te vinden op de website van het GO! (rubriek leerplannen).

Pedagogisch – didactische ondersteuning

Een uitgebreide pedagogisch – didactische ondersteuning is terug te vinden in de GO! Navigator.